

УДК 378.1+14

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ МЕДІАОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ У СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

М.Б. Імеридзе

У статті розкрито напрями дослідження проблематики медіаосвіти на сучасному етапі оновлення системи загальної та вищої освіти. Подано аналіз наукових джерел, в яких представлено специфіку формування медіаосвітньої компетентності фахівців. Науково обґрунтовано підходи до впровадження елементів медіа в освітнє середовище ЗОШ та вишу.

Ключові слова: медіа, медіаосвітня компетентність, медіаосвітні технології.

СПЕЦИФИКА ФОРМИРОВАНИЯ МЕДИАОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СПЕЦИАЛИСТОВ В СОВРЕМЕННЫХ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

М.Б. Имеридзе

Статья раскрывает направления исследований проблематики медиаобразования на современном этапе обновления системы среднего и высшего образования. Представлен анализ научных источников, в которых освещена специфика формирования медиаобразовательной компетентности специалистов. Научно обоснованы подходы к внедрению элементов медиа в образовательное пространство средней школы и вуза.

Ключевые слова: медиа, медиа образование, медиа компетентность.

SPECIFICITY OF MEDIA EDUCATION SPECIALIST COMPETENCE FORMATION IN RECENT SCIENTIFIC STUDIES

M.B. Imeridze

Analysis of research and publications, which commenced problems proves that the scientists carried out a thorough analysis of the phenomenology of «media» and features the introduction of elements of media education in the training of specialists. The purpose of the article is to determine the specifics of formation of media educations skills in research and development directions of the mark of the issues of media competence by contemporary scholars. It has been proved that analysis of the concept of media education requires, first of all, the terminological different inaction of the basic concepts, since many existing approaches to defining the principles of development concepts of «media». Media education technology – methodically organization all means of the educational process with periodicals, radio, television, film, and software and hardware, and equipment to ensure the operation of collecting, processing, accumulation, storage and translate in formation. Media education is not complementary to the traditional educational process. The author justifies the practical directions of transformation of national education in the context of its occurrence in the media.

Keywords: media, media educational competence, media education technologies.

Актуальність дослідження визначається тим, що до викладання медіаосвіти на сучасному етапі долучилися вчителі різних спеціальностей, тому є можливість задовольнити потребу у розробці підручників та методичних матеріалів для інтегрованих курсів на основі їхньої практики. Існує запит на практичні завдання та доступну систематизовану медіатеку. Не вистачає тестів та матеріалів для контролю. Важливо використати творчий потенціал учителів, які розробляють власні програми й займаються науковою роботою для посилення практичної складової та удосконалення курсу медіаосвіти. Такий підхід дозволить наблизити наповнення курсу до практичних потреб школярів [11].

Так, у Листі МОНМС України № 1/9 від 29.03.2013 р. «Про запровадження вивчення курсу «Основи медіаграмотності в навчальних закладах» указується, що відповідно до наказу МОНМС України № 886 від 27.07.2011 р. «Про проведення Всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів України» сьогодні в Україні Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України спільно з Академією української преси, Інститутом соціальної і політичної психології Національної академії педагогічних наук України здійснюється експериментальна перевірка результативності вітчизняної моделі медіаосвіти, відповідних інноваційних технологій у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів, проєктів підготовки медіа педагогів до роботи в закладах освіти України [11].

Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОН, Міжнародним благодійним фондом «Академія української преси» було розроблено й упроваджено навчальну програму для підвищення кваліфікації вчителів та випуск першого підручника «Медіаосвіта та медіаграмотність» для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти.

Аналіз досліджень та публікацій доводить, що науковцями здійснено ґрунтовний аналіз феноменології «медіа» та особливостей впровадження елементів медіаосвіти в систему підготовки фахівців. Так, роль розважальних програм центральних каналів телебачення України як чинник морального виховання підлітків досліджувала О. Невмержицька; виховання ціннісних орієнтацій старшокласників засобами масової інформації – С. Шандрок; роль телебачення у формуванні духовності молоді – Н. Телех; формування загальнолюдських цінностей у старшокласників засобами масової інформації в сучасних умовах – Д. Попова. Специфіку новітнього засобу масової комунікації – Інтернету, соціалізацію особистості в Інтернет-комунікаціях розглядали О. Шеремет, А. Чистяков. Роль засобів масової комунікації в процесі глобалізації досліджувала О. Ваганова. Вивченню засобів масової комунікації в контексті громадської думки присвячено роботу Л. Городенко. Теорія і практика медіаосвіти, феномен медіакультури стали предметом наукового дослідження Ю. Казакова, О. Мурюкіна, Н. Рижих, О. Столбнікової, С. Шумаєвої. Вивченню педагогічних засад соціалізації студентської молоді засобами масової комунікації присвятила дослідження С. Курлішук.

Мета статті полягає у визначенні специфіки формування медіаосвітньої компетентності фахівців у сучасних наукових дослідженнях та накресленні напрямів розробки проблематики медіакомпетентності сучасними науковцями.

Аналіз концепції медіаосвіти потребує насамперед термінологічного розмежування основних понять, оскільки наявні багаточисленні підходи до визначення принципів розробки концепцій «медіа» та шляхів її упровадження в практику підготовки майбутніх фахівців. Не заперечуючи правомірності визначень основних понять, представлених у Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (Схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 року, протокол № 1-7/6-150) [10], у дослідженні будемо дотримуватись тлумачень, які презентовано в навчальній програмі «Медіаосвіта (медіаграмотність)», розробленій Міністерством освіти, і науки, молоді та спорту (Інститут інноваційних технологій і змісту освіти) [4].

Медіаграмотність – частина медіаосвіти, що дозволяє споживачам критично аналізувати медіаповідомлення з тим, щоб бачити там пропаганду, цензуру, односторонність у новинах і програмах суспільного інтересу, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, виділяти реальність від віртуальної симуляції, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують, причини таких дій, а також розуміти структурні елементи, які впливають на інформацію (власник медіа, модель фінансування, політичні уподобання тощо).

Медіакультура – сукупність духовних цінностей, створених інформаційно-комунікаційними засобами, що функціонують у суспільстві, щодо елементів культури комунікації, пошуку, збирання, виробництва та передачі інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом у цілому.

Медіакультура особи – здатність особи ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитись в інформаційному середовищі.

Медіапедагогіка – сукупність педагогічних концепцій, теорій, технологій та методик, які базуються на комплексному застосуванні медіа і є специфічним напрямом педагогіки з такими складовими, як: медіадидактика (проблеми, роль, функції і значення медіа в навчанні) і медіавиховання.

Медіадидактика – частина педагогіки, що займається питаннями застосування медіа в навчальному процесі, розробкою інформаційно-освітніх технологій, особливостями дистанційного навчання, розробкою та апробацією нових дидактичних мультимедіа (електронних навчальних посібників, програм, підручників тощо)

Медіавиховання – формування світоглядних позицій, інтересів, потреб, ідеалів, мотивів, ціннісних орієнтацій, свідомості, переконань, суджень, а також конкретних рис характеру, моделі поведінки та культури поведінки засобами масової інформації.

Медіакомпетентність – розуміння видів медіа та їх впливу на людину і суспільство.

Медіакомпетенція – вміння користуватись різними медіатехнологіями, вести пошук необхідної інформації, робити правильний вибір її та створювати медіапродукти.

Медіаосвіта – формування медіаграмотності на матеріалах та за допомогою засобів масової інформації, кінцева мета якої критичне сприйняття медіаповідомлень.

Медіаосвітні технології – методично-організаційні засоби навчально-виховного процесу з використанням періодичних видань, радіо, телебачення, кіно, а також програмно-апаратних засобів і пристроїв, що забезпечують операції збирання, оброблення, накопичення, збереження і передавання інформації [4].

Гене́за поняття «медіа» може розглядатись із позицій підходів, які умовно можна номінувати «комп'ютерний» та «превентивний» (або «застережний»).

На думку Т. Слабошевської, медіа інформатизація освіти (МІО) визначається як інформатизація

освіти(ІО) медіа засобами – за допомогою медіа об'єктів, медіатехнологій, компонентів медіасередовища, а також медіаметодів – методів підготовки й освітнього застосування медіаресурсів.

За змістом поняття МІО близьке поняттю інформатизації медіаосвіти (ІМО), що також характеризує сферу освітнього використання елементів медіасередовища. Однак між ними є істотні категоріальні й змістовні відмінності. Категоріальні відмінності ІМО й МІО. Інформатизація медіаосвіти є явно вираженою частиною (підсистемою) інформатизації освіти: її предмет – це підпредмет інформатизації освіти. Оскільки її методи й засоби в назві не ідентифікуються, але передбачається, що вони є спадкоємними стосовно інформатизації освіти, природно розвиваючись у відповідності зі специфікою медіаосвіти і його медіасередовища [7]. Наприклад, превентивна теорія найбільшу підтримку здобула у США, бо, як підкреслюють американські масмедійні науковці М.Гайнс і К.Чо, враховуючи практику в цій країні, є низка причин, що зумовлюють неефективність цензурування потенційно негативних інформаційних потоків задля захисту молодого покоління.

У контексті проблематики естетичного виховання молоді засобами масової інформації, дослідницею С. Сургай проаналізовано концепції, які існують у медіа-освіті. Науковець так само виокремлює два напрями досліджень, які можна умовно поділити на «захисні» і «аналітичні». До «захисних» авторка відносить «ін'єкційну», «ідеологічну» й «естетичну» теорії медіаосвіти. До «аналітичного» підходу в медіавихованні С. Сургай відносить як теорію формування критичного мислення, так і семіотичну, культурологічну й соціокультурну теорії. Аналіз вищезгаданих теорій показує, що практичні підходи як складова частина присутні майже в усіх концепціях медіа-виховання, що свідчить про необхідність збалансованості медіавиховного процесу[6].

Дослідниця О. Духаніна [1] поклала в основу наукового обґрунтування феномену «медіаосвіта» позицію російського дослідника О. Федорова [8]. Авторка зауважує, що врахування поліфункціональності сучасних ЗМІ зумовлює достатню варіативність форм і методів застосування медіаосвіти у професійній підготовці майбутнього вчителя. Відповідно до обраної в дослідженні інтегративної концепції медіаосвіти та з урахуванням концептуальних позицій відомого дослідника О. Федорова була визначена типологія та розроблені алгоритмічні варіанти побудови навчально-творчих завдань, що пропонувалися в межах курсів фахової та психолого-педагогічної підготовки. Авторка особливо відмічає такі групи завдань: «дескриптивні» (переказ медіатексту), «особистісні» (опис відносин, емоцій, спогадів, асоціацій, що викликає медіатекст, зокрема телевізійний), «аналітичні» (аналіз структури медіатексту, мовних особливостей, точок зору, авторських концепцій тощо), «класифікаційні» (визначення місця конкретного медіатексту в соціокультурному контексті), «пояснювальні» (формування суджень про медіатекст у цілому або про його частини), «оцінні» (формування суджень про особливості, специфіку медіатексту на основі особистісних, естетичних, моральних або формальних критеріїв)

Відтак, О. Духаніною доведено, що узагальнення цих підходів дало підстави для висновку, що медіаосвіта – цілеспрямований, системний і перманентний процес розвитку особистості на матеріалі медіа з використанням новітніх та традиційних медіазасобів з метою опанування медіаграмотності (першої ланки медіаосвіти), з подальшим формуванням медіакомпетентності та медіакультури особистості [1].

Розглянемо ще один напрям наукових розвідок, які здійснюються дослідниками з метою технологізації процесу медіаосвіти учителів, – «технологічний». Аналіз наукових джерел з проблеми медіаосвітніх технологій дав змогу визначити низку технологій, поширених в медіаосвіті: технології особистісно-орієнтованого навчання (О. Мурюкіна); технології проектних завдань – медіаосвітні проекти (О. Спічкін, І. Фатєєва, Н. Фатєєв), технології формування медіакультури (Н. Коновалова, Н. Шубенко), медіаграмотності (І. Хижняк), розвитку критичного мислення (С. Заїр-Бек, О. Калмикова, І. Муштанівська, Дж. Стіл, К. Мередіт, Ч. Темпл, С. Уолтер); технології проведення літературно-імітаційних, театралізовано-ситуативних, образотворчо-імітаційних творчих занять (О. Федоров, Ю. Казаков) та ін.

За О. Янишин, медіаосвітні технології – це специфічні педагогічні технології, які є в арсеналі медіаосвіти і забезпечують розв'язання навчально-виховних завдань на основі використання одного із засобів масової інформації. Вважаємо, що в комплексі вони становлять одне ціле – медіадидактику, яка забезпечує впровадження медіаосвітніх технологій, обґрунтовує та розкриває зміст методів та організаційних форм навчання на основі засобів масової інформації. Медіаосвітні технології є інноваційними інформаційними освітніми технологіями, оскільки використовують інформаційно-комунікаційні технології як засіб своєї реалізації та покращують рівень комп'ютерної підготовки; готують до життя в інформаційному суспільстві; посилюють мотивацію до навчання; втілюють принцип гуманізації освіти; сприяють підвищенню інтелектуального, культурного, духовного, морального рівня індивіда та демократизації суспільства в цілому[9].

Висновки. Медіаосвіта не доповнює традиційний навчальний процес, який склався, вона з допомогою медіа та нових інформаційних технологій створює інший гіпермедійний навчальний процес із іншою цільовою орієнтацією, іншими рольовими функціями учасників, іншим середовищем навчання. У

роботі обґрунтовано практичні напрями трансформації вітчизняної освіти у контексті її входження до медіапростору.

Література

1. Духаніна Н. М. Історико-культурні та соціально-політичні передумови розвитку медіаосвіти в Україні та за кордоном / Н. М. Духаніна // Вища освіта України : теорет. та наук.-метод. часоп. / НАПН України. Ін-т вищ. освіти. – Київ : Класич. приват. ун-т, 2011. – Темат. вип. : Наука і вища освіта: проблеми взаємодії та інтеграції. – С. 72-80.
2. Казаков Ю.М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец.: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ю.М. Казаков.- Луганськ, 2007.-21с.
3. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: навчально-методичний збірник / О.Т.Баришпольця, Л.А.Найдьонова, Г.В.Мироненко, О.Є.Голубєва, В.В.Різун та ін.; за ред. Л.А.Найдьонової, О.Т.Баришпольця. – К. : Міленіум, 2009. – 440 с.
4. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник // редактор-упорядник В.Ф.Іванов, О.В.Волошенко; за науковою редакцією В.В. Різуна – Київ: Центр вільної преси, 2012. – 352с.
5. Онкович Г.В. Медіаосвіта (Загальний курс): програма навчального курсу для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ІВО НАПН України, 2010. – 24 с.
6. Сургай С. О. Естетичне виховання студентської молоді засобами масової інформації: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / С.О.Сургай. – Луганськ, 2010. – 20с.
7. Слабошевська Т. М. Медіакультура як нова парадигма розвитку особистості в сучасній освіті / Т. М. Слабошевська //Український психолого-педагогічний науковий збірник: наукове періодичне видання.- №2(02) вересень 2014.- С.120-125.
8. Фёдоров, А. В. Развитие медиакомпетентности и аналитического мышления в процессе медиаобразования старшеклассников/ А. В. Фёдоров// Школьные технологии. – 2011. – № 3. – С. 89-97.
9. Янишин О. К. Медіаосвітні технології як спосіб упровадження ідей Болонського процесу/ О. Янишин// Вища освіта України. – 2010. – № 4. – С. 48-54.
10. Режим доступу до ресурсу: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm
11. Режим доступу до ресурсу: <http://www.medialiteracy.org.ua/>